

Historie Horské služby

Přímou dlouhodobější příčinou vzniku Horské služby byl velký rozmach spolkové činnosti především ve větších městech. Souběžnou reakcí na rozvoj turismu bylo uspokojování poptávky po ubytovacích a stravovacích kapacitách v horském prostředí Krkonoš. Obyvatelé hor, kteří se původně živili pastevectvím především hovězího dobytka a koz, zprvu měnili části svých příbytků, které uzpůsobovali k přespání, další poptávkou přistavovali své chalupy, kde vznikali již kulturnější možnosti ubytování a stravování turistů. Pro horské obyvatelstvo představovala tato možnost nový druh přivýdělku a tím i zvýšení životní úrovně, která byla doposud velmi skromná. Největšími spolky, které propagovaly turismus a pobyt v přírodě byly jistě Klub československých turistů, Sokol, Orel, Svaz lyžařů RČS. Zmíněné spolky měly i regionální pobočky, které nesly název župy a pomáhaly spolkovou činnost organizovat. Takovým spolkem byl například Český krkonošský spolek Ski v Jilemnici, který patřil do Krkonošské župy lyžařské. I německé spolky či svazy podporovaly a organizovaly v rámci spolkového života turismus a sporty provozované v přírodě, například Riesengebirgs-vereine se sídlem ve Vrchlabí, nebo Svaz zimních sportů (HDW-Hauptverband der deutschen Wintersportsvereine) se sídlem v Liberci, Naturfreunde, nebo Německý svaz horských a výletních spolků HDGW (Hauptverband der deutschen Gebirgs und Wandervereine in der Tschechoslowakischen Republik¹).

S přílivem turistů vznikala i potřeba postarat se o ty, kteří se dostali do nesnází. Prvními organizátory byli dobrovolní hasiči. Jejich základnu tvořilo domorodé německé obyvatelstvo². Byli znalí prostředí a stále častěji se vydávali turistům na pomoc. Potřeba záchranných oddílů stále narůstala a tak se dalšími členy zmíněných oddílů stali instruktoři lyžařských škol. Zapojení místního četnictva, které mělo telefonní spojení a mohlo se aktivně podílet na pátracích akcích, přispělo ke zlepšení organizace a návaznosti na další složky, kupříkladu lékařské pomoci. Svaz lyžařů Republiky Československé v roce 1930 vybavil hřebenové boudy lékárníčkami, které by sloužily k první pomoci. Zároveň se Svaz lyžařů tázal Okresního hejtmanství ve Vrchlabí na existenci korporace, která by se zabývala organizací první pomoci.³ Počty záchranných akcí se rok od roku zvyšovaly a koncem třicátých let už se vyšplhaly na desítky.

V západních Krkonoších, na Rokytnicku, se začaly vytvářet organizované skupiny zachránců. Během zimy 1933–34 se v Rokytnici nad Jizerou utvořila záchranná skupina pod vedením zkušeného lyžaře a znalce Alp Rakušana Aloise Wenzla. Jeho desetičlenná skupina se skládala převážně z dřevařů z Horních Domků.⁴ Ukázalo se jako nezbytné založení a připravení

¹ HDGW byl založen jako reakce na vznik Československa, avšak při zpětném pohledu byl zaměřen na zastřešení a organizování turismu především pro sudetoněmecké obyvatelstvo, tedy pohraničí. Příkladem z jeho činnosti bylo příprava dálkových turistických tras po hřebenech hor od Aše až po Krkonoše (tzv. Kammweg). Svaz byl ustaven v Ústí nad Labem v září 1919.

² V roce 1921 proběhlo v Republice Československé sčítání obyvatel, ve Špindlerově mlýně bylo trvale hlášených 1278 osob, z tohoto počtu však jen 17 obyvatel české národnosti. V roce 1930 další sčítání obyvatelstva, kdy v okrese Vrchlabí bylo hlášeno 42383 obyvatel a z toho 3763 občanů české národnosti, což odpovídá přibližně 90% občanů německé národnosti necelých 10% české národnosti.

³ Příloha č. 1 Dotaz Svazu lyžařů Republiky na existenci záchranné organizace v Krkonoších

⁴ Archiv Horské služby Krkonoše, Kronika Horské služby Krkonoše okrsku Vrchlabí – dřevěná s.6

organizace, která by se přímo zabývala horskou záchranou a poskytováním první pomoci v horském prostředí Krkonoš. Vznikla takzvaná „sanitní kolona“ sboru dobrovolných hasičů. Tato kolona pak v konkrétních případech vysílala své mužstvo do hor, odkud bylo hlášeno zranění, zasypaní, zmrznutí nebo byl-li lyžař či zimní turista pohřešován.

Během zimy 1934–35 bylo na horách hodně sněhu a povětrnostní podmínky lyžaření nepříály. Zvláště počátkem února, kdy na Krkonoších zemřelo šest lidí a další nevyčtený počet turistů těsně unikl smrti.⁵ Na popud JUDr. Jana Kamenického⁶ ze Zemského úřadu, přistoupil v březnu 1935 JUDr. Vladimír Záboj Vaina⁷, vrchní rada politické správy okresu Vrchlabí k oslovení jednotlivých organizací, které se nějakým způsobem podílely na pomoci v horském terénu. Žádal je o návrh, jak by mohla jednotná organizace fungovat. Koncem zimního období se sešly čtyři návrhy, dochovaly se však pouze dva návrhy Jindřicha Ambrože⁸, jednatele Klubu čsl. turistů, župy Krkonošské v Jilemnici a HDW⁹. Porada k organizaci záchranné služby v Krkonoších byla svolána na 12. května 1935 do Špindlerova Mlýna do hotelu Central. Účastníci porady se shodli na nutnosti založit Horskou službu v Krkonoších. Tímto aktem došlo k velkému pokroku v zajištění bezpečnosti turistů na Krkonoších. Po založení se ustanovilo 6 hlavních a 35 pomocných stanic Horské služby. Každá stanice měla svého vedoucího, který zodpovídal za materiál stanice, což byl povětšinou základní zdravotní materiál, nosítka, deky, saně, konopná lana, náhradní oblečení.

Zavádění nového telefonního spojení.

Do listopadu 1935 se podařilo prostřednictvím Ředitelství pošt a telegrafů Pardubice zavést telefonní spojení mezi všechny hlavní stanice a většinu pomocných stanic Horské služby. Ve stejném období (1934) byl v sousedním okrese Trutnov souběžně ustaven záchranný oddíl a stanice v Modrém dole, s vybavením podle alpského vzoru, tedy světly, lany, potřeby první pomoci, prostředky transportními ale také náhradním oblečením.

⁵Národní listy, 11. 2. 1935. Archiv Horské služby Krkonoše

⁶ JUDr. Jan Kamenický, vrchní rada politické správy Zemského úřadu byl rodák ze Semil, nadšený turista a milovník přírody. Napsal více než 700 článků s tematikou turistiky, podkrkonošské a pojizerské přírody. Dalších více než tři sta vědeckých článků, pracoval též na turistických průvodcích.

⁷ JUDr. Vladimír Záboj Vaina se narodil v roce 1876 v Mladé Boleslavi. Po studiích práv působil v letech 1901 až 1908 jako místopředseda v Karlíně a v roce 1908 se stal okresním komisařem v Turnově, kde působil až do roku 1921. V tomto roce se stal okresním hejtmanem v Semilech a v této funkci setrval do roku 1928, kdy byl přeložen jako okresní hejtman do Vrchlabí. Podle dokladů uložených ve Státním okresním archivu v Semilech, byl Dr. Vaina typickým úředníkem, za I. světové války mu bylo uděleno vyznamenání za zásluhy, ale často byl označován za byrokrata. Do Bělohradu se Dr. Vaina společně s manželkou, spisovatelkou a malířkou Magdou Bílou, vlastním jménem Vlastou Ebenhochovou, přestěhoval v roce 1936 a společně žili v domku čp. 32 na tehdy Masarykově náměstí. Do jeho dalších osudů zasáhla II. světová válka. 16. března 1943 bylo v Bělohradě rozpuštěno obecní zastupitelstvo a zvolena správní komise, v jejímž čele byl právě JUDr. Vaina. JUDr. Vladimír Záboj Vaina zemřel v Bělohradě 14. února 1954 a byl pohřben v Nové Pace.

Dostupné z: <http://www.lazne-belohrad.cz/mesto/osobnosti-mesta/vladimir-vaina/> [cit.2017-14-05, 12:10],

⁸ Příloha č. 2, Návrh Jindřicha Ambrože k organizaci Horské služby, Krkonošské muzeum Správy KRNP ve Vrchlabí

⁹ Státní okresní historický archiv v Trutnově, Návrh k organizaci Horské služby Hauptverband deutscher Gebirgsvereine und Wintersportvereine.

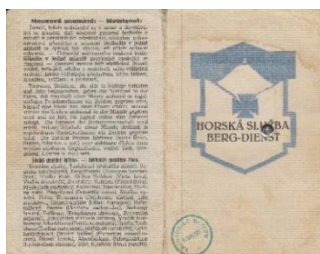
Dobový tisk Národní politika komentoval dění po založení Horské služby takto: „Později

Zatím co čekáte v teplé boudě na spojení, musí Vám je montér zjednávat často hluboko pod sněhem.

opatřil si hasičský sbor sanitní automobil, jímž bylo pak lze dopravit zraněné co nejrychleji do nejbližší nemocnice ve Vrchlabí. Místní spolek „Wintersportvereine“ ve Špindlerově Mlýně poskytoval hasičskému sboru ve směru tom vydatnou podporu, stejně tak i cvičitelé místní lyžařské školy „Slalom“, čímž i zdárný výsledek záchranných výprav byl spíše umožněn. Když pak bylo na popud

okresního úřadu ve Vrchlabí za součinnosti německého spolku „Riesengebirgeverein“ i Klubu čsl. turistů a ve správném pochopení významu věci ředitelství pošt a telegrafů v Pardubicích zavedeno vzájemné telefonní spojení všech důležitých bud s telefonními stanicemi v podhoří, bylo lze tím rychleji, ba okamžitě uvědomiti příslušné místo o nehodách a o pohřešovaných osobách (i v hodinách večerních) a učiniti rychlé opatření k záchraně. Nyní ustavil se ve Špindlerově Mlýně zvláštní ochranný sbor pro soustavnou a odbornou záchrannou službu v horách, a to za spolučinnosti místního hasičského sboru místních sportovců z něm. spolku zimních sportů, členů lyžařské školy „Slalom“ a místního četnictva, k němuž by docházely zprávy o nehodách. Jeden takový zkušební poplach byl pořádán v lednu t.r. Fungovali při něm státní obvodní lékaři MUDr. Vilém Pick¹⁰ a MUDr. Kindler, kteří již od podzimu cvičili záchranné mužstvo a mohli se tak přesvědčiti o praktickém použití první pomoci. Záchranný sbor tvoří 6 oddílů, každý o 6 mužích (3 z lyžařských učitelů hlavně lyžařské školy Slalom, 3 ze sboru dobrovolných hasičů). Čtyři oddíly jsou ve Špindlerově Mlýně (1 hasičský a 3 lyžařské školy), jeden hasičský ve Svatém Petru a jeden hasičský na Leierových boudách“.^{11,12}

Mezi prvními členy byl Jaroslav Kácovský, který tehdy pracoval na Horních Mísečkách.

¹⁰ Rodina Picků pocházela z židovské komunity z Velké Bukoviny u Chvalkovic, západně od České Skalice. MUDr. Wilhelm Pick narodil se 10. ledna 1875 v Choustníkově Hradišti. Ve škole byl pilným a nadaným žákem, vystudoval německé gymnasium v Hostinném a Lékařskou fakultu University Karlovy v Praze, kde promoval v roce 1901. Nastoupil jako obvodní lékař v málo známém Špindlerově Mlýně. Jako horský lékař objížděl pacienty v létě na koni a v zimě na lyžích. Dr. Pick byl záhy mezi zakladateli lyžařského spolku Skiverein Spindelmühle, kde se stal předsedou. Před válkou byl ještě zmiňován jako člen hlavního výboru Österreichische Skiverein. V období první světové války byl jako lékař nasazen a pracoval jako vedoucí lékař v Bukurešti a později v Cirkvenici. Po válce se opět vrací do Špindlerova Mlýna a od roku 1919 pracuje ve funkci starosty až do roku 1936. Intenzivně pracuje na rozvoji turistického ruchu, spoluzakládá i spolek Wintersportvereine. Intenzivně pracuje i při odborných školeních záchranných oddílů. Dr. Pick umírá 13.12.1936 na rakovinu žaludku. Pochován je na místním hřbitově ve Špindlerově Mlýně. Krkonoše a Jizerské hory 1995, č. 6, s. 20-21

¹¹ Krkonošské muzeum Správy KRNP ve Vrchlabí, Národní politika č. 41, 10. únor 1935

¹² Dnes bychom Leierovy boudy našli pod jménem Jelení boudy

Po založení české Horské služby probíhala také spolupráce s německou složkou horské záchrany, která se jmenovala Bergwacht.¹³ Spolupráce byla podporována ze strany českých i německých úřadů, jako prospěšná k záchraně životů i zdraví bez rozdílu¹⁴.

Podobná situace jako v Krkonoších byla i v jiných českých pohorích. Vlivem rozvoje turismu dochází k založení záchranných sborů. Do druhé světové války jsou zaznamenány sbory v Jizerských horách, Krušných horách i na Šumavě.

Po odtrhnutí Sudet od republiky v roce 1938 byla většina českých obyvatel vysídlena z pohraničí do vnitrozemí. Horská služba přestala na dobu do konce II. světové války pracovat. Záchranu v horách přebrala německá Bergdienst. Členové české Horské služby německé národnosti pracovali dál v záchraně a pomoci v horách, avšak již pro Bergdienst.

Horská služba v Českých zemích po II. světové válce

Před koncem II. světové války se začínali domů vracet obyvatelé hor německé národnosti.

Avšak ne na dlouho. Na základě závěrů Postupimské konference a následně dekretu prezidenta Dr. Beneše¹⁵ museli po konci války takřka všichni občané německé národnosti odejít z republiky. Tím fakticky zanikla německá Bergdienst která pracovala v Krkonoších v průběhu II. Světové války. Situace v pohraničí nebyla vůbec snadná. Po obnovení

Československé republiky, po odsunu německého obyvatelstva docházelo v pohraničí k zásadním demografickým změnám. Původní německé obyvatelstvo z velké většiny muselo odejít. Do pohraničí se začalo vracet české obyvatelstvo, ale i německé antifašisticky smýšlející obyvatelstvo, které před válkou odešlo také do českého vnitrozemí. Začalo také dosídlování obyvatelstvem, kterému národní správci nabízeli statky, či hospodářské objekty po původním německém obyvatelstvu. V některých místech za vidinou nového života a snadného získání majetku přicházeli noví dosídlení obyvatelé z Moravy, Slovenska či dokonce Rumunska.

V tomtéž čase se stále vracely přes pohraniční hory skupiny německých vojáků z války, které se pokoušely vyhnout ruské armádě. Během těchto událostí došlo k přípravě nové organizace, která by měla pomoci nelehkou i dramatickou situaci řešit. Tou se měla stát Horská bezpečnostní a záchranná služba.

¹³ Německá Bergwacht byla založena v Krkonoších, respektive na německé straně Krkonoš 1.6.1925 podle bavorského vzoru v Hirschbergu (Jelenia Góra). Vedoucím představitelem byl prof. Otto Nafe.

¹⁴ Příloha č. 3, Souhlasná stanoviska politické správy se spoluprací s německými záchrannými organizacemi v případě záchran v horách

¹⁵ Ústavní dekret prezidenta republiky o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské byl dekret prezidenta republiky vydaný československým prezidentem Dr.Edvardem Benešem a vyhlášený ve Sbírce zákonů pod číslem 33/1945 Sb. Tímto dekretem byli českoslovenští občané německé a maďarské národnosti zbaveni československého státního občanství.

Na přípravě pracovali dva bezpečnostní referenti Okresního národního výboru ve Vrchlabí František Fara¹⁶ a z předválečné činnosti Horské služby známý Bedřich Krátký. Byl připraven nový znak a páska s odznakem na rukáv pro nové členy¹⁷.

Připravený znak a páska na rukáv

Na různých místech v Krkonoších dochází ke spontánním obnovení činnosti Horské služby. A tak bezpečnostní referenti Okresního národního výboru opustili myšlenku založení Horské bezpečnostní a záchranné služby a urychleně začali pracovat na koordinaci aktů obnovení činnosti Horské služby, která v Krkonoších pracovala před válkou.

Dne 30. 9. 1945 ing. Heller ze Špindlerova Mlýna dopisem Okresnímu úřadu ve Vrchlabí oznámil, že ve spolupráci Místního národního výboru, vojenské posádky, Sportovního klubu lyžařů a českého obyvatelstva byla založena Horská záchranná služba¹⁸. K podobnému obnovení došlo i v Rokytnici nad Jizerou. Tady poštovní doručovatelé, Sbor národní bezpečnosti a národní výbor založili také Horskou záchrannou službu. Vůdčí postavou byl František Janouch, který byl členem již před válkou. Během krátkého času se zde dalo dohromady 73 členů. Podobná situace byla i v Peci pod Sněžkou, kde založili Horskou záchrannou službu Karel Brabec a Jaroslav Kácovský. Podobně v Jánských Lázních, kde byl iniciátorem založení Horské záchranné služby Josef Burda, který pracoval za války v Bergdienst na Pomezních boudách. Dochází spontánně k postupnému obnovení spolkového života a také lyžařských klubů v horském prostředí. V místech, kde před válkou Horská služba pracovala, obeslal Bedřich Krátký tyto kluby s žádostí o doporučení osob, které by mohly být vhodné pro Horskou záchrannou službu, jak popisoval pan Zdeněk Cívín svoji cestu k Horské službě, než se stal prvním vedoucím okrsku Horské záchranné služby v Harrachově.¹⁹ Dařilo se úspěšně vzbuzovat zájem o Horskou záchrannou službu u lidí, kteří na horách žili, a tím i postupně navázat na předválečnou činnost. Před válkou měla Horská služba okolo 300 členů, po válce začíná pracovat se 73 členy. Organizace a členění bude obdobné jako před válkou, protože se praxí osvědčilo. Aktivně se zapojily i sousední dva okresy politické správy Trutnov a Jilemnice.

¹⁶ František Fara pracoval před válkou jako policejní strážmistr v policejním obvodu Vrchlabí. Byl vycvičen pro pohyb v terénu na lyžích i v kurzech první pomoci. Často se účastnil pátracích akcí po zbloudilých turistech. Po válce nastoupil na Okresní národní výbor jako bezpečnostní referent.

¹⁷ U znaku není znám autor. Krkonošské muzeum ve Vrchlabí, fond Horská služba č. 38.

¹⁸ Krkonošské muzeum ve Vrchlabí, Oznámení o ustanovení Horské záchranné služby ve Špindlerově Mlýně 1945, příloha č. 26

¹⁹ Novák, T. V. (2004). *Protí rozbouřeným žvlům*. Praha: Revue s. 25.

Založení Horské záchranné služby

Na pracovní schůzi 4. 1. 1946 se zástupci okresů dohodli na společném řízení Horské záchranné služby s centrem ve Špindlerově Mlýně a na rozdělení Krkonoš do 9ti okrsků. Zároveň vybrali ze svého středu výkonný výbor, který bude zasedat u okresního národního výboru ve Vrchlabí. Velmi vážně se zvažuje i organizace Horské záchranné služby v celostátním rozsahu.

Hlídká HS v uniformě wehrmachtu 1946, archiv J. Kácovského.

Horší situace nastala s materiální a finanční stránkou po znovuzaložení, případně samotnou preventivní či záchrannou činností. Po zabrání pohraničí museli všichni obyvatelé odevzdat lyže ve prospěch říše a německé armády. A tak hned před první zimou 1945–46 se sháněly lyže i ve vnitrozemí, po kamarádech a přátelích, aby bylo možné se vybavit. Každý nový člen dostal jen plátěný odznak na rukáv bundy a členský průkaz.²⁰ Úkol vybavit nově založenou Horskou záchrannou službu na sebe vzal Výkonný výbor, ale především Bedřich Krátký. Neúnavně psal žádosti s poníženou supplikou na úřady, ministerstva zdravotnictví, obchodu, školství a osvěty a zdůvodňoval potřebnost vybavení včetně ustrojení záchranného sboru. Ze začátku se podařilo zajistit 50 kusů zimních větrovek, případně látka po německé armádě z armádního skladu. Významný byl dar Amerického červeného kříže v podobě 43 svetřů, 39 šál a vozidla Dodge. Intenzívně se pracovalo na telefonním spojení, které se buď opravovalo po válce anebo zavádělo nové. Důvodem byla možnost komunikace mezi stanicemi a boudami, které poskytovaly ubytování turistům a bylo snadnější dohledávat člověka, který se ocitl v nesnázích a potřeboval pomoc.

Kurz na Labské boudě, cesta k republikové Horské záchranné službě

Nová členská základna se intenzívně připravovala na zimní období, a tak kromě cvičných poplachů absolvovali členové vojenský samaritský kurz ve Špindlerově Mlýně. Toho se zúčastnilo 63 ze 75 ti členů. Kromě toho docházeli průběžně na školení zdravotní, které se konalo s lékaři v okrsku. Koncem zimy 1946 byl na Labské boudě uspořádán kurz Horské záchranné služby. Zúčastnili se ho i instruktoři záchranných organizací z alpských zemí, kteří se přijeli podělit o své zkušenosti z ošetřování osob i vyprošťování z těžko dostupného terénu. Kurz měl velký ohlas a úspěch, a tak pět českých členů mělo v následujícím roce vycestovat do Švýcarska a přivést nové vědomosti a zkušenosti. Na kurz na Labské boudě byli pozváni i zástupci Československého svazu lyžařů, kteří pracovali v horských oblastech jako vedoucí funkcionáři a učitelé lyžařských škol. Kurz na Labské

²⁰ Členský průkaz Horské záchranné služby. Krkonošské muzeum ve Vrchlabí, fond Horská služba č. 38.

boudě se pořádá i pro instruktory Svazu lyžařů proto, že se plánovalo rozšíření Horské záchranné služby i do jiných horských oblastí.

Dalším krokem, kterým se výbor Horské záchranné služby zabýval, bylo právní postavení Horské záchranné služby. Závisely na tom státní subvence, zařazení pod diki nějakého ministerstva a v neposlední řadě též pojištění členů pro případ nenadálé situace. Aby mohl být zaregistrován spolek, musel mít stanovy znak. Stanovy byly vytvořeny ve Vrchlabí díky intenzivní práci advokáta JUDr. Jaromíra Jerie²¹, a vytvoření znaku se zhostil student Vysoké školy umělecko—průmyslové Jiří Nekvasil.²²

Nášivka na rukáv větrovky

Kovový členský odznak

Papírový model znaku

Z právního postavení vycházely i pravomoci Horské záchranné služby. Díky tomu byla Horská záchranná služba brzy zaregistrovaná ministerstvem vnitra jako spolek.²³ Krátce nato se dostalo Horské záchranné službě dalších pravomocí. Osobám, které neuposlechly příkazů, byla uložena náhrada nákladů spojených s jejich záchranou. Nebo v případě hodně špatného počasí mohla vydat Zákaz vycházení nebo Zákaz hřebenových túr. Vybraní členové měli pokutové bloky a byli oprávněni v blokovém řízení dávat pokuty za neuposlechnutí příkazu. Při překročení zákazu, kdy došlo k organizování zásahu Horskou záchrannou službou, byly následně požadovány náklady za celou akci na zachraňovaném, případně zachraňovaných. V roce 1948 vydávala Horská záchranná služba nové průkazy.

Příklad průkazů z roku 1948 pochází ze sbírky Krkonošského muzea ve Vrchlabí

²¹ Přípravný výbor organizace „Horská záchranná služba“ se sídlem ve Vrchlabí byla zastupován JUDr. Stanislavem Hlaváčkem, vrchním komisařem politické správy ve Vrchlabí, Bedřichem Krátkým, vrchním kancel. oficiálem okresního národního výboru ve Vrchlabí a JUDr. Jaromírem Jeriem, advokátem ve Vrchlabí, požádal podáním ze dne 22.9.1948 o povolení k vytvoření této organizace, jako „zvláštní sdružení“, podle nařízení ze dne 27.1.1939, č. 30 Sb. V podání uvádí jmenování, péči o návštěvníky Krkonoš při provozování sportů, a to zejména zimních obstarává odedávna volné sdružení dobrovolníků z řad místního obyvatelstva ve Špindlerově Mlýně. Toto sdružení však až dosud bylo bez právní subjektivity. Ministerstvu vnitra, zaslajíc stejnopis organizačního řádu jmenovaného sdružení, žádá o vyjádření věci. Stejnopis org. Řádu buď vrácen. Národní archiv, fond SVTVS, kart. 21

²² Papírový model návrhu znaku Horské záchranné služby. Ke znaku patřila legenda a popis znaku. Národní archiv, fond SVTVS, kart. 142,

²³ Ministerstvo vnitra vrátilo stanovy k úpravám a zároveň žádalo o souhlas úřad vlády, že je možné Horskou záchrannou službu jako spolek zaregistrovat. Protože byl vysloven souhlas KNV Hradec Králové s registrací (1950) ve spolkovém katastru, spolek Horská záchranná služba byl dne 11.4.1951 pod č.j. III.-262/1951 zaregistrován. Národní archiv, fond SVTVS, kart. 21

Založení Horské záchranné služby v dalších českých horách

Datem 21. 5. 1948 byla založena Horská záchranná služba v Jeseníkách. Vedením byl pověřen Václav Myšák²⁴, člen Svazu lyžařů a též absolvent kurzu na Labské boudě. Stalo se tak na chatě Barborka, přítomni byli i zástupci tamní politické správy, tedy Okresního národního výboru v Bruntálu, velitel vojenské posádky, zástupce státních lesů i Sboru národní bezpečnosti, tedy policie, a další hosté.

Krátce na to, tedy 16. 6. 1948 dochází k založení Horské záchranné služby na Šumavě. Vedením byl pověřený zástupce Svazu lyžařů, vedoucí lyžařské školy Antonín Říha. Situace byla velmi nelehká, po únorovém převratu a převzetí politické moci komunisty začíná politická reprezentace nahlížet na sousedy západní a jižní hranice jako na nepřátele míru. Na hraničním hřebeni a velké části Šumavy bylo vyhlášeno hraniční pásmo se zprvu omezeným a potom zakázaným pohybem. To omezilo každodenní život, sport, turismus i činnost Horské záchranné služby.

V Orlických horách došlo k založení další pobočky 19. 11. 1949 se sídlem ve středisku v Deštném. Vedením byl pověřen Eduard Bláha, vrchní strážmistr Sboru národní bezpečnosti.

Další pobočkou byla Horská záchranná služba v Beskydech. Vedoucím byl Jaroslav Uhlář a sídlo rozsáhlého pohorí bylo ustanoveno do Trojanovic.

V tomto období docházely na vedení Horské záchranné služby do Vrchlabí dotazy z dalších míst, jak založit Horskou záchrannou službu a jestli je to vůbec možné.²⁵

V roce 1954, konkrétně 16. 1., došlo k založení Horské záchranné služby v Jizerských horách. Vůdčí osobností byl Vladimír Vele. Poslední pohraniční hory, které Horskou záchrannou službu ještě neměly, ale vývoj zájmu turistů a návštěvníků ukazoval, že je zde evidentní potřeba založení, byly Krušné hory. V roce 1954 byla Horská záchranná služba založena i v Krušných horách a vedoucím pobočky byl ustanoven Jaroslav Mikoláš.

Po roce 1948 vznikaly v dalších českých horách pobočky Horské záchranné služby. Na některých částech vznikaly okrsky, ale založením „západního okruhu“ byly ministerstvem vnitra v roce 1949 zase zrušeny. Jako příklad lze uvést jihozápadní Šumavu, se sídlem ve Vimperku²⁶ a také Krušné hory, které měly mít sídlo na Božím Daru tak jak se tomu nakonec stalo, ale o několik let později.

Příliv nových členů z dalších pohorí si žádal nové další investice do vybavení, ale i školení. Proto požádala Horská záchranná služba o možnost vytvořit školící a výcvikové středisko ve

²⁴ Václav Myšák (15.7.1907-15.8.1980) byl zakladatelem a prvním náčelníkem Horské záchranné služby v Jeseníkách. Mládí prožil na jihu Čech, v Budějovicích. Po maturitě pracoval jako technický úředník. Láska a obdiv k horám ho zavedly po II. světové válce do Jeseníků, kde se stal správcem na chatě Barborce. V roce 1947 absolvoval kurz HZS v Krkonoších. Na ustavující schůzi, která proběhla v Jeseníkách na Barborce 21.5.1948, byl jmenován oblastním náčelníkem nově vzniklé jesenické pobočky Horské záchranné služby Krkonoše. Ve spolupráci s vojáky vybudoval první zimní tyčové značení na části hřebene Barborka – Jelení Studánka. Přesvědčováním okolních obyvatel o smysluplnosti HZS získal první dobrovolníky, především z řad lesáků karlovarského polesí. Publikace k 60.výročí založení HS Jeseníky. (nedatováno)

²⁵ Žádosti o informace k založení Horské záchranné služby, které přišly z Jizerských hor a také od MUDr. Šabaty z lyžařského oddílu z Českých Budějovic.

²⁶ Příloha č. 5, Národní archiv, ustavení Horské záchranné služby na jihozápadní Šumavě ve Vimperku

Špindlerově Mlýně, na Labské boudě. Leží polohou ve vyšší nadmořské výšce a v okolí jsou výborné cvičné terény vhodné právě k práci Horské záchranné služby. Krajský národní výbor neměl námitek, ale byla to otázka politického rozhodnutí. Množily se žádosti Bedřicha Krátkého o systémové zařazení pod konkrétní ministerstvo či složku, kde by se v rozpočtových položkách každoročně pamatovalo na Horskou záchrannou službu. To se prozatím nedařilo, proto byl rozpočet tvořen za přispění ministerstev, která sice chápala potřebnost existence Horské záchranné služby, ale neměla díky rozmanitosti činnosti Horskou záchrannou službu ve svém oboru. Členové byli horší záchranáři, ale ne v tom vysloveně nemocničním ohledu, ale spíše samaritském, a tak o Horskou záchrannou službu ministerstvo zdravotnictví zájem příliš nejevilo. Nebyla to složka ani vysloveně sportovní, přestože sportovní univerzálnost byla pro činnost více než nutná. Podobný postoj mělo i ministerstvo školství a osvěty. Náležitost k jiným ministerstvům podle oborů byla ještě vzdálenější.

Začlenění Horské záchranné služby do SVTVS²⁷

V roce 1947 přišel k Horské záchranné službě MUDr. Miroslav Žďára. Po roce 1948 se díky

MUDr. Miroslav Žďára
v roce 1984

politickému dění stal ředitelem Okresního ústavu národního zdraví. V roce 1950 byly schváleny nové stanovy Horské záchranné služby. V roce 1950 byl na schůzi výboru Horské záchranné služby zvažován další směr Horské záchranné služby. Jednou z možností bylo přiřazením k Československému červenému kříži, druhou možností k Jednotné tělovýchovné organizaci Sokol a třetí možností bylo požádat o přijetí do SVTVS²⁸, které bylo řízeno přímo úřadem vlády. Na základě hlasování ve výboru bylo rozhodnuto, že Horská záchranná služba požádá Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport o začlenění. Od roku 1951 byl předsedou HZS MUDr. Miroslav Žďára.

²⁷ Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport, předchůdce Československého svazu tělesné výchovy (ČSTV)

²⁸ Struktura hlavní správy SVTVS byla následující: ředitel, náměstek, sekretariát a organizační útvar. Oddělení: Vzlet n. p., Sportovní stadiony n. p., Start n. p., Sportovní stadiony n. p. obchodně provozní, provozní pro ubytování a stravování, pro výrobu a prodej, kontraktační a zásobovací, plánovací, finanční, investic a údržby, vnitřní správy, práce a mezd, kádrové a hlavní účtárna. Za ústavy řízené rezortem SVTVS byly považovány: Tyršův ústav pro tělesnou výchovu a sport, střediska krátkodobého školení, Institut tělesné výchovy a sportu, Výzkumný ústav tělovýchovný. Při SVTVS působila střediska nákupní a zásobovací, projekční a udržovací. Do přímé správy SVTVS spadala sportovní zařízení: Státní stadion na Strahově, plavecký stadion pod Barrandovem, tenisové kurty na Letné, tenisové kryté dvorce na Klamovce, loděnice v Bráníku, státní stadiony v Třeboni, Špindlerově Mlýně a Harrachově a chata Julia Fučíka. Národní archiv Praha, Babička, V. (1981) *Dějiny původce fondu SVTVS*. úvod s. 18

Po roce Dr. Žďáru, který jako ředitel polikliniky OÚNZ ve Vrchlabí neměl dost vlastního

Otokar Štětka

prostoru k přestavbě dobrovolnické organizace, vystřídal ve vedení Horské záchranné služby Otokar Štětka.²⁹ Záhy po svém nástupu prosadil prvního placeného pracovníka – tajemníka Horské záchranné služby a tím se stal Miroslav Hladík³⁰. Po roce 1953³¹, po nástupu do funkce náčelníka Horské záchranné služby si Otokar Štětka silně uvědomoval potřebu přestavby organizace. Na schůzi vedení SVTVS dne 17. února 1953 byl podán návrh na zrušení Horské záchranné služby jako spolku a její začlenění jako komise do aparátu SVTVS, což bylo schváleno poradou vedení dne 20. ledna 1954.^{32, 33}

V roce 1954 došlo v organizaci Horské záchranné služby ke změně, která přesahovala české hory. Horská záchranná služba se sloučila s Tatranskou horskou službou, která je ekvivalentem české Horské záchranné služby na území Slovenska, obě začaly používat název Horská služba a s tím přišel i nový znak Horské služby. Autorem znaku byl ing. arch. Jaromír Petřík, zakládající člen okrsku ve Vrchlabí.³⁴ Náčrtky vznikaly podle slov Otakara Hanuše u restauračního stolu na Luční boudě při hřebenové hlídce³⁵.

Činnost a organizace Horské služby byla pro jednotlivé horské oblasti na území našeho státu

Obrázek z časopisu
Krkonose - Jizerské hory
6/2018

jednotně upravena jednak zákonem č. 71/52 Sb.³⁶ a jednak vládním dokumentem o rozvoji tělesné výchovy a sportu. Nejvyšším orgánem Horské služby pro celou ČSR byl Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport v Praze, kde byla zřízena řídicí sekce HS. Cílem byla organizace s celostátní působností, jednotně řízená, s jednotným metodickým systémem, státem pravidelně rozpočtově podporovaná. organizačních důvodů byla funkce tajemníka Horské služby prozatím přemístěna do Prahy do sídla SVTVS,³⁷

čímž byl tajemník Miroslav Hladík přesídlen do Prahy.

²⁹ Otokar Štětka se narodil 23. října 1916 v Jilemnici. Od dětství kopce za rodnou Jilemnicí navštěvoval a měl k nim velmi silnou citovou vazbu, jež se stala určující pro celý jeho soukromý i pracovní život. V dorosteneckém věku chodil cvičit do Sokola, hrál volejbal a v zimě jezdil na lyžích. Byl členem lyžařského klubu ČKS SKI Jilemnice, účastnil se desítek závodů v Podkrkonoší i blízkém okolí. Po studiu na gymnáziu v Jilemnici nastoupil na vysokoškolská studia do Prahy. Završení vysokých škol v listopadu 1939 v sedmém semestru Lékařské fakulty Univerzity Karlovy končí jeho studia. Po válečných letech a jeho totálním nasazení v Norsku se již ke studiu nevrátil. Po konci války se oženil a nastoupil jako úředník Okresního národního výboru ve Vrchlabí, paralelně se stává dobrovolným členem Horské záchranné služby. Od roku 1953 prvním profesionálním členem Horské záchranné služby. Humanitně vzdělaný člověk, který plyně mluvil dalšími třemi světovými jazyky, se silnou zálibou v přírodovědě.

³⁰ Miroslav Hladík (1924-2000) byl rodákem ze Špindlerova Mlýna, Svatého Petra čp. 138. Mnoho let dobrovolným členem HS i „bafuňářem“ lyžařských závodů. Později zaměstnancem Krkonošského národního parku. Zastupoval Horskou službu při Státním výboru pro tělesnou výchovu a sport. Později zástupce v ČSTV.

³¹ Krkonošské muzeum ve Vrchlabí, přijetí do pracovního poměru Otokara Štětky SVTVS, ačkoliv Horská záchranná služba nebyla v roce 1953 ještě členem SVTVS ale spolek, měl nad ní dohled SVTVS. Tento zastřešující orgán tělovýchovy a sportu zprostředkoval hlavní část rozpočtu organizace, z důvodu nezatížení rozpočtu náklady na pracovní místo v rámci rozpočtu HZS, zaměstnal Otokara Štětka právě zmíněný SVTVS.

³² Národní archiv, SVTVS, karton 36–37

³³ V rámci strukturálních změn v organizaci SVTVS byl přejmenován národní podnik Vzlet, který se zabýval původně turismem a kam byla přiřazena Horská záchranná služba na „Turista“ národní podnik. Národní archiv, fond SVTVS, karton 21.

³⁴ strana z kroniky HS, okrsek Vrchlabí (nečíslováno)

³⁵ Příloha č. 7 náčrtů nového znaku Horské služby, stránka z kroniky okrsku Horské služby Vrchlabí

³⁶ Zákon č. 71 z roku 1952 O organizaci tělesné výchovy a sportu, zrušen předpisem č. 68 z roku 1956.

³⁷ Jednotné státní řízení a kontrolu tělesné výchovy a sportu uskutečňuje Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport při vládě republiky Československé jako ústřední orgán státní správy v oboru tělesné výchovy a sportu. Par. 2 zákona č.71/1952.

Jednotlivé oblasti byly řízeny stálými zaměstnanci. Každá oblast měla určitý počet placených členů a okruh dobrovolných pracovníků, z nichž se volilo předsednictvo sekce.

Placení členové pro jednotlivé oblasti byly přijímáni řídicí sekci HS při SVTVS v Praze, dobrovolné členy přijímalo předsednictvo oblasti na základě písemných přihlášek. Předpokladem přijetí bylo stálé bydliště v horské oblasti, odborná kvalifikace a zdatnost, které se prokazují vykonáním předepsané zkoušky. Členové Horské služby měli právo nosit odznak HS a vydávat pokyny a nařízení návštěvníkům hor, kterých musí být pod trestními sankcemi, vyhlášenými příslušnými národními výbory, uposlechnuto. Povinností členů je zúčastnit se výcviku, nastoupit ihned s úplnou výstrojí a výzbrojí službu po vyhlášení poplachu a konat služby a obchůzky v horách podle plánu, stanoveného vedením.³⁸

Během dvou let pracovalo v Horské záchranné organizaci 25 profesionálních pracovníků. Bylo zřejmé, že tato cesta byla jediná správná. Dalším úkolem bylo připravit celorepublikovou záchrannou organizaci spojující Čechy i Slováky pod jediné vedení. Byl sestaven tým pracovníků, který měl celou fúzi připravit – Miroslav Hladík, Otakar Štětka, Antonín Mrklas, Miloslav Soukup, a Alois Vlček, za slovenskou stranu Vladimír Šimo a František Mrázik.

Struktura i charakteristika společnosti se odrážela v organizačních změnách v Horské záchranné službě. Postavení Horské záchranné služby se dostalo ze spolkové formy existence do systému organizačních struktur nekompromisně řízeného komunistickou stranou. Ta tvrdě prosazovala svoji politiku i na poli tělovýchovy a sportu. Na druhé straně byl to jediný možný způsob, jak v té době nezůstat stranou pozornosti i prostředků.

Rozvoj Horské služby do založení ČSTV

Organizační změny, rovnoměrnost státního financování vedly k výraznému a dosud nebyvalému

Muttichovy němé značky Krkonoš, slouží návštěvníkům od roku 1923.

rozvoji Horské služby. Přichází dosud přece jen opomíjená disciplína a tou je prevence. Dlouhodobá preventivní práce se dosud prováděla v přednáškové činnosti, v oblasti značení cest, přípravy rozcestníků, případně opravy Muttichových³⁹ značek v oblasti Krkonoš.

Mnoho se odvíjí samozřejmě od finančních možností, ale přichází i prostor dát některým jevům vědecký základ a dívat se na práci Horské služby s větší predikcí. V té době a shodou okolností přišla do Krkonoš dvojice mladých nadšenců do pozorování tvorby a transformace sněhu, která následně

³⁸ Houdek, I. Vrba, M. (1956). *Zimní nebezpečí v horách*. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství s. 168.

³⁹ Kamil Vladislav Muttich, (1873-1924), akademický malíř a ilustrátor, nadšený lyžař a milovník Krkonoš, zvláště Vysokého nad Jizerou. Ilustroval české i zahraniční časopisy ale také divadelní kulisy. Věnoval se i psaní divadelních her a režii.

vede k sesuvu lavin. Tou dvojicí jsou ing. Igor Houdek a ing. Miloš Vrba⁴⁰. Ačkoliv se jejich jména a obzvláště jméno Miloše Vrby⁴¹ moc často neskloňují, zaslouží si být v historii Horské služby napsané zlatým písmem. Vystavěli totiž pevné základy lavinového výzkumu v českých zemích na vědeckých principech.

Člun, který se používal k transportu raněného člověka.

K rozvoji dochází i v oblasti zdravotního materiálu, lyžařské výbavy, horolezeckého materiálu

i transportních prostředků. Dosud ke svozům používaný člun⁴² nahrazují kanadské saně. Ty se pro svou univerzálnost používají dodnes. Zlepšením bylo i mezinárodní označení sjezdových tratí, které zjednodušilo orientaci v lyžařských střediscích a přispělo jistě k bezpečnému pohybu v areálech zimních sportů. Používání radiostanic, i když zpočátku velkých a těžkých, bylo zlepšením a velkou modernizací v práci Horské služby. V roce 1956 česká Horská služba pořádala mezinárodní závody v jízdě se svozným prostředkem. Závodu se zúčastnili záchranáři z Polska, Rakouska a Švýcarska. Neuvěřitelným se zdá čtvrté místo krkonošské smíšené dvojice Vladislav Kmoch a Marie Lukešová. Závod byl velmi oblíbeným i pro diváky. Ze závodu se stala tradice, která zaznamenala již pochopitelně změny, ale každoročně se pořádá doposud.

Ukázkou absurdity doby byla práce vedení Horské služby s aparáty úřadů při podávání opakované žádosti o zakoupení vozidla. Několik kol schvalovacích schůzí podle úrovní bylo natolik zdoluhavé, že trvalo více než dva roky. Poté se pracovníci Horské služby rozhodli, že si na auto, které by pomohlo v jejich práci i zlepšilo komfort pacientů, vydělají prostředky sami. Příležitost se naskytla v Peci pod Sněžkou a Špindlerově Mlýně při stavbě nových dřevěných mostků. Se souhlasem MNV v Peci pod Sněžkou a Špindlerově Mlýně se do stavby členové a zaměstnanci Horské služby pustili a mosty postavili. Stejně tak pracovali při budování lyžařských vleků v lyžařských areálech.⁴³

⁴⁰ Vystudovaný chemik s letitými zkušenostmi ze zahraničního obchodu. V období, kdy se režimu zrovna opět nelíbil, odešel „pracovat do výroby“ jako asfaltér ke státnímu podniku Silniční stavby. Měl ale úraz, opařil se na hlavě, a tak jako součást rekonvalescence odešel do Krkonoš na Dvorskou boudu, která v té době patřila zmíněnému podniku.

⁴¹ Do dnešních dní uchovává ve svém archivu Britská glaciologická společnost v Cambridge jeho odborné referáty a články, které zveřejňoval ve vědeckých časopisech.

⁴² Transportním prostředkem, který se užíval ještě po II. světové válce, byl člun. Nevýhodou bylo, že pro transport bylo třeba více záchránců. Měl oblé dno, které nedostatečně vedlo člun ve směru jízdy, a tak musel být člun udržován ve směru pomocnými provazy. Exemplář je v majetku Horské služby Jizerské hory.

⁴³ Příloha č. 6. Státní okresní archiv v Trutnově, Pomoc při budování mostků a lyžařských vleků v Peci pod Sněžkou a Šp. Mlýně

Začlenění Horské služby do nově vzniklého ČSTV(1957–1989)

Ve dnech 3.–4. 3. 1957 byl založen ČSTV, tedy Československý svaz tělesné výchovy. Byl to přímý nástupce SVTVS. Ve změnách struktur svazu se objevilo nové, ideově–politické oddělení. To se nevyhnulo ani Horské službě. Někteří členové přestali v Horské službě pracovat, zvýšil se tlak na „výchovu“ členů. Na každém školení musel být i referát politicko–výchovného charakteru. Přijímaly se závazky k různým příležitostem, jako například navýšení odsloužených hodin k výročí založení komunistické strany, nebo zakládání brigád socialistické práce. Horská služba se jako člen ČSTV stala členem Národní fronty. V roce 1957, kdy se Horská služba stala členem ČSTV a kompletně přešla od národního podniku Turista, který ji v rámci SVTVS zastupoval, pod krajské národní výbory, odbory tělovýchovy, podle jednotlivých krajů. Metodicky a organizačně však stále spadala pod ČSTV.⁴⁴ Tento akt velmi zásadně změnil postavení Horské služby. Měla své místo v tělovýchovných strukturách ČSTV, díky pravomocem i v zastupitelských sborech samosprávních celků, v komisích a tím i společenském životě. Horská služba Vysoké Tatry, profesionální sbor, přešel ke dni 1. 7. 1957 pod již vzniklý Tatranský národní park a tím se vyčlenil ze struktur ČSTV.

Vedení ČSTV to přijalo a od 1. 5. 1959 změna vešla v platnost. Obsahem návrhu byla upravená územní organizace Horské služby. Jednotlivé oblasti přešly pod Krajské výbory ČSTV a tím pod finanční krytí Krajských národních výborů. Po roce 1960 se podařilo transfer dokonat. Byl to krok ke zjednodušení organizování a usnadnění financování jednotlivých oblastí. Zároveň vznikl prostor pro řešení situací, které nebyly ve všech horských oblastech v Čechách stejné. Od roku 1954, kdy byly poprvé specifikovány úkoly Horské služby, se hodně změnilo. Nastal čas přijmout nový statut a tím specifikovat postavení Horské služby včetně jejích úkolů. To se stalo v roce 1966. Nový statut poprvé zřídil novou funkci ústředního náčelníka, do které byl jmenován Jiří Fryč.

Přijetí Horské služby do Mezinárodní organizace záchranných služeb ICAR

V roce 1966 v Garmisch–Partenkirchenu v Bavorsku se zúčastnila Horská služba poprvé zasedání ICAR⁴⁵. Sice teprve v roli pozorovatelů, avšak byla to památná chvíle. Důvodů památnosti bylo více. Bylo to poprvé a byli jsme prvním státem z „východu“ a ještě ke všemu „nealpská“ země, což do té doby nebylo možné. Organizace ICAR vznikla v třicátých letech sdružením různorodých záchrannářských spolků v Alpách, bez ohledu na státní hranice. Šlo o sjednocení do té doby roztržštěné a často i primitivní záchrannářské techniky, metodiky záchranných prací a vzájemného

⁴⁴Krkonošské muzeum ve Vrchlabí, Zápis ze schůze vedení n.p. Turista ze dne 14. 2. 1957, Příloha č. 6.

⁴⁵The International Commission for Alpine Rescue ICAR, často se používá v Evropě název Internationale Kommission für Alpine Rettung IKAR, který vychází z němčiny.

informačního a hlásného systému. Zakladatelem a duší celého projektu se stal švýcarský lékař z Pontresiny Dr. Rudolf Campell, který dokonale hovořil pěti jazyky a nečinilo mu proto potíže dojednat ve všech alpských zemích společnou organizační strukturu, techniku, náradí a povely záchranných organizací. Cílem se měla stát účinná pomoc lidem, kteří se octnou v nouzi kdekoli v Alpách. Veškeré novinky technické, organizační a metodické se projednávaly, schvalovaly a prosazovaly společně, a teprve potom se mohly zavézt do užívání.⁴⁶

ing. Miloš Vrba

Hlavním propagátorem vstupu české Horské služby do ICAR byl předseda ústředního výboru československé Horské služby Jaroslav Mikoláš z Krušných hor. Definitivně byla Horská služba přijata za řádného člena po schválení žádosti o členství v roce 1968, na zasedání ICAR na úbočí Mont Blanc. Zúčastnil se ing. Miloš Vrba, který reprezentoval Horskou službu a na prvním řádném zasedání přečetl první referát českého zástupce. Jaroslav Mikoláš se bohužel z politických důvodů už zúčastnit nemohl.

František Mrázik, 1953

Společenské změny které přinesl rok 1968 a především Ústavní zákon o československé federaci který byl přijat Národním shromážděním Československé socialistické republiky dne 27. října 1968 pod číslem 143/1968 Sb. Tímto ústavním zákonem byla dosud jednotná Československá socialistická republika transformována na federaci. V roce 1969 je Horská služba je organizačně řazena a tedy řízena ÚV ČSTV. Dále federativně členěna na Horskou službu české socialistické republiky a Horská služba slovenské socialistické republiky.

Toto uspořádání vyvolávalo občasné názorové konfrontace. Zástupci slovenské Horské služby pohlíželi na české hory přece jen s despektem. Obrazem toho byl i fakt, že přes dvacet let bylo vedení federální Horské služby ve slovenských rukou. Obecné parametry jako úrazovost, návštěvnost, velikosti zásahových území, četnost sportovních soutěží v horském prostředí atd. bylo upozaděno národnostnímu zastoupení.

Po roce 1969 byl zvolen ÚV ČSTV do vedení František Mrázik. Po něm se vedení ujal na dlouhá léta Pavol Ferenčík. Po dvaceti letech ho ve vedení vystřídal Zdeněk Zerzán z Jeseníků. Následují Jaroslav Břach z Krušných hor, a po něm MUDr. Zdeněk Vaňhara. Posledním zvoleným byl v roce 1988 ing. Vladimír Lukeš z Krkonoš.

V českém vedení Horské služby byl od vzniku celostátní Horské služby krkonošský Otokar Štětka. Po roce 1967 se vedení ujal Jiří Fryč. Stále silnější volání po politické spolehlivosti ve

⁴⁶ Vrba, M. (2003) *V lavinách a vánicích*. Vsetín: Altituda, s. 164.

vedoucích funkcích se nevyhnulo ani Horské službě. Hlavní slovo měl ČSTV. Ten určil, že povede Horskou službu Petr Nehasil. Toto řešení se ukázalo jako dlouhodobě neudržitelné a proto byl ve funkci dočasně vystřídán Jiřím Brejškou. Po čtyřech měsících pro celkovou stabilizaci v organizaci byl do funkce ustanoven Jaroslav Koldovský z Krkonoš. Posledním náčelníkem v totalitní struktuře Horské služby byl od roku 1987 do roku 1990 Václav Marek ze Šumavy.

Revoluční rok 1989, rozpad ČSTV

Listopadové události v roce 1989 byly vyvrcholením dlouhodobého postoje společnosti k normalizaci a k vedení společnosti Komunistickou stranou Československa. Došlo postupně k rozpadu státních struktur a k přeměně v nové organizační struktury, bez zastoupení oddělení politického řízení. Všeobecná naděje v lepší společnost v oblastech ekonomické, sociální i kulturní přinesla možnost změn v organizacích, v jejich prioritách i začlenění ve společnosti. Postupně se rozpadl se i ČSTV ve všech úrovních jakožto jednotná tělovýchovná a sportovní organizace. Pro Horskou službu nastalo po třiceti pěti letech jistoty v zastřešující organizaci hledání cesty, kudy by se měla ubírat a v jaké organizační podobě. Jednotlivé oblasti Horské služby se osamostatnily, získaly právní subjektivitu. Aby nedošlo k rozpolcení díla, které se po dlouhá desetiletí pracně budovalo, a které garantovalo jednotnou metodiku, organizaci i spolupráci, založily v roce 1990 Horské služby jednotlivých oblastí podle horstev Sdružení horských služeb. Zároveň bylo možné jednat jménem Sdružení za všechny Horské služby všech českých horstev a snažit se vytvořit tak legislativní prostor, ve kterém bude možné se pohybovat.

Horská služba České republiky – občanské sdružení

V roce 2001 byla Horská služba registrována podle zákona č. 83/1990 Sb. O sdružování občanů

Měření vlastností sněhové pokrývky

jako občanské sdružení s názvem Horská služba České republiky a tím se stala jediným právním subjektem. Po marných pokusech o schválení zákona o Horské službě, jaký byl schválen například na Slovensku, se Horská služba stala organizací popsanou v zákonu o cestovním ruchu. Nicméně se opět opakovala situace, kdy Horská služba nepasovala svoji činností pod konkrétní ministerstva, krátký čas v roce 1993 byla pod Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy, následně od 1. ledna 1994 pod Ministerstvem zdravotnictví, které Horskou službu po celý čas financovalo a zároveň podle zákona 239/2000 Sb. O integrovaném systému se stala součástí Integrovaného záchranného systému v České republice, kde je začleněna jako složka na vyžádání. Nakonec po dohodě ministerstev od roku 2004 zůstává pod zřízeným Ministerstvem pro místní rozvoj.

Od 21. 12. 2004 je Horská služba registrována jako obecně prospěšná společnost, zřizovatelem je Ministerstvo pro místní rozvoj, které zároveň přebírá odpovědnost za činnost Horské služby. Pod zřízenou Horskou službu o.p.s. přechází pro svůj pracovní právní vztah profesionální členská základna. Horská služba České republiky—občanské sdružení nadále zastřešuje dobrovolné i profesionální členy Horské služby. Mezi oběma subjekty je sepsána dohoda o sdílení úkolů tak, aby mohly společně zabezpečit činnost vyplývající z úkolů Horské služby. Dobrovolný člen Horské služby je tedy registrován v zapsaném spolku, zaměstnanec je registrován v zapsaném spolku a zaměstnán v obecně prospěšné společnosti.

Současná organizace Horské služby

Horská služba je organizovaná ve dvou propojených součástech. Na jedné straně Horská služba ČR, registrovaná jako obecně prospěšná společnost, která sdružuje a zastřešuje zaměstnance Horské služby, jejímž zřizovatelem je ministerstvo pro místní rozvoj. Druhou a neméně významnou složkou je Horská služba, registrovaná jako zapsaný spolek. V té jsou registrovaní všichni dobrovolní členové. Vzájemnou součinnost obou právních subjektů a její rozsah řeší vzájemná smlouva o spolupráci a sdílení společných úkolů ze dne 22. 12. 2004. Důvodem dvou registrací je daňové, finanční, majetkové a legislativní zařazení Horské služby. Dalším důvodem koexistence je vzájemná prospěšnost, společné cíle a úkoly, ale i geneze.

Aleš Fejfar

Seznam příloh

- Příloha č. 1 Dotaz Svazu lyžařů Republiky na existenci záchranné organizace v Krkonoších
- Příloha č. 2, návrh Jindřicha Ambrože na zřízení Horské služby
- Příloha č. 3, Souhlasná stanoviska politické správy se spoluprací s německými záchrannými organizacemi v případě záchrany v horách
- Příloha č. 4 Krkonošské muzeum ve Vrchlabí, Oznámení o ustanovení Horské záchranné služby ve Špindlerově Mlýně 1945
- Příloha č. 5, Národní archiv, ustavení Horské záchranné služby na jihozápadní Šumavě ve Vimperku
- Příloha č. 6. Státní okresní archiv v Trutnově, Pomoc při budování mostků a lyžařských vleků v Peci pod Sněžkou a Šp. Mlýně
- Příloha č. 7 náčrtý nového znaku Horské služby, stránka z kroniky okrsku Horské služby Vrchlabí

SVAZ LYŽAŘŮ REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ V PRAZE
FÉDÉRATION SKIERS DE LA RÉPUBLIQUE TCHÉCOSLOVAQUE, PRAGUE

Teléfono 372-1-3. Účet pok. spoř. 700 227.

PRAHA, dne 14. ledna 1939.
Číslo 14.

C. 458/30.

Tit. *Dotaz*

Okresnímu úřadu
ve Vrchlabí.

Svaz lyžařů ČSR. zahrnuje letos do svého programu také plánovitě organizování zdravotní péče o lyžaře. Sem spadá i poskytnutí první pomoci při nemoci nebo úrazu postihnuvším lyžaři na horách. V této záležitosti obracíme se především na majitele a nájemce horských bud a organizujeme buď náležitě vypravenými lékárnami a dopravními prostředky ku dopravě raněných nebo nemocných lyžařů z hor.

Vážený pane, dotaz na rychlého uzdravení raněných sportovců jest, aby byli co nejšeterněji, ale při tom co nejrychleji dopraveni k vlaku a do nemocnice. Protože v jiných zemích pokud jest nám známo, i někde u nás / Liberec / jsou v městech, do jejichž rayonu patří horský lyžařský terén, zvláště při záchranné sbory opatřené dopravními prostředky a jinými prvními pomůckami. Dovolujeme si zvěřiti dotaz, zda podobná akce jest organizována v městech a obcích Vašeho okresu, případně zda by bylo možno s Vaší laskavou pomocí i tam organizovati. Současně prosíme za laskavé sdělení, zda ve Vašem obvodu existuje korporace, která by mohla vyslat záchrannou expedici do hor, když se za nepohody někdo ztratí a nebo když je třeba jakékoliv jiné první pomoci. Není-li pak takové korporace, zda byste byli ochotni dát popud k jejímu utvoření.

Těšíme se, že nalezneme u Vás porozumění a podporu pro naše snahy a že nás brzy vyrozumíte, abychom mohli dát pokud možno případné informace do novin.

S projevem dokonalé úcty

Dr. K. Kraml
zdravotní referent.

J. J. J.
jednatel.

P. P.
místopředseda.

Příloha č. 3, Souhlasná stanoviska politické správy se spoluprací s německými záchrannými organizacemi v případě záchrany v horách

1899/36. 17.1.1936. 1895

Vše: Záchraná služba v Krkonoších.

Zemskému úřadu
v PRAZE.

Na území říšskoněmeckého pohraničnického území existuje záchranná služba, která jest obdobná záchranné službě vyžadované na území českém. Byl vše učiněno náležitě o navzájem styk mezi oběma záchrannými službami se účelem spolu práce.

K informaci zemského úřadu sdělují toto:

Státní hranice probíhá po hřebecích Krkonoší nejprve po hranicích okresu Jilamského až k tek. sv. Violku po té po hranicích okresu Vrchlabského až na Luční boudu, konečně po hranicích okresu Trutnovského přes směšku dle. Považ se a zejména považ se terénu pro lyžařské vhodné a konečně trať t. sv. Hřebenových cest lyžařský značkových přísluší se sebou, že cími turistické a lyžařské státní hranice nevyhnutelně přestupovati musí, a že tedy návštěvníci státní hranice nevyhnutelně přestupovati musí, a že tedy návštěvníci státní hranice nevyhnutelně přestupovati musí, a že tedy návštěvníci říšskoněmeckí na území našem při zcela normálním vývozu turistický a resp. spoštů kojet, i když nemají úmyslu na druhé území dle se zdržovati.

Vzájemná spolupráce záchranných mužstev, je-li nutno pátreti po osobách nehodou postihlených na území druhého státu, jest tedy od případu k případu kategoričným požadavkem nutnosti z důvodů lidskosti, a není zjevný, který by se byl de facto již dříve nastal. Z tohoto hlediska doporučil jsem již 1933 záchranné koloně sboru dobrovolných hasičů ve Spindlerově Mlýně spolupráci se záchranným mužstvem tenkrát zřizova t. sv. Kněžboudě - Hübbersahl na území německém. Připojuji výstřípek časopi su Reichenberger Zeitung ze dne 15. ledna 1936 č. 13, který jedná o organizaci záchranné služby v Německu

Zemský úřad v Praze.

1350/33 z r. 1936. odd. 2. V Praze dne 19. března 1936.

Záchranná služba v Krkonoších. Spolučinnost se záchrannou službou v Německu. K č. 1895 ze dne 17. ledna 1936. P. Fil. O.

Okresnímu úřadu /k rukám pana okresního hejtmána /
ve Vrchlabí.

Obsah shora uvedené tamní zprávy byl zde vzat na vědomí. Zemský úřad souhlasí se spoluprací se záchrannou službou říšskoněmeckou od případu k případu, při společných záchranných záležitostech, jak je uvedeno v předposledním odstavci shora uvedené tamní zprávy.

Za zemského prezidenta:
Dr. Řiha v. r.

Okresní úřad ve Vrchlabí. Dne 22. III. 1936. Č. 9372. P. Fil. O. 7/291

Okresní úřad ve Vrchlabí.

Číslo 11046. dne 7.4.1936.

Centrálne stanice An den Zentralstationen
des Horské služby
des Bergdienstes.

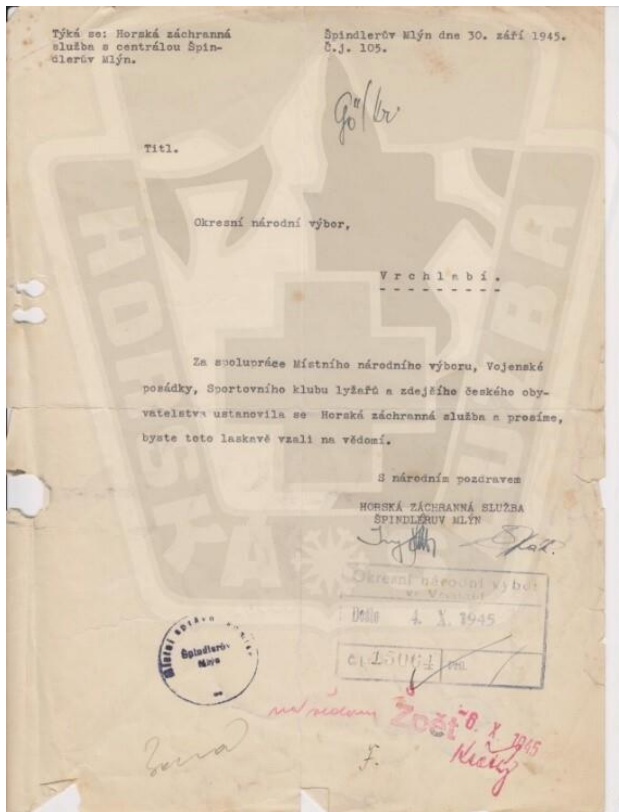
K učiněnému nálehu sdělil zemský úřad v Praze výnosem č. 1350/33 z r. 1936 odd. 2., že souhlasí se spoluprací Horské služby se záchrannou službou říšskoněmeckou od případu k případu při společných záchranných záležitostech.

Jako předseda Výkonného výboru záchranné služby v Krkonoších dávám tedy souhlas resp. pokyn, aby záchranná mužstva Horské služby v aktuálních případech záchranných záležitostí postupovala s říšskoněmeckou záchrannou službou společně.

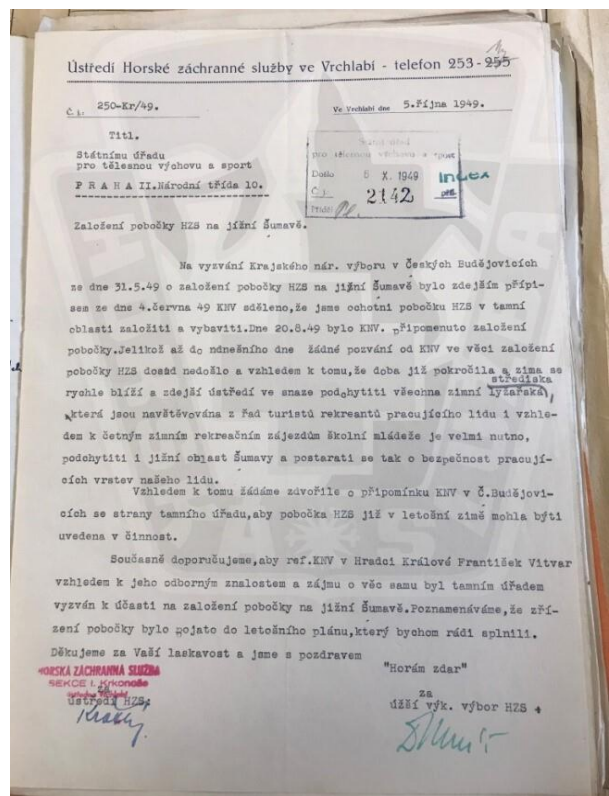
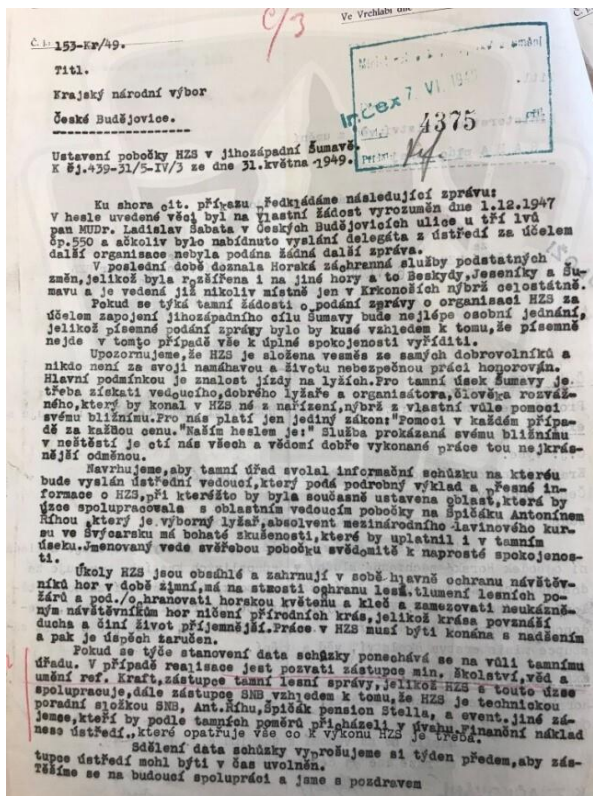
Über eine erfolgte Anregung hat die Landesbehörde in Praha mit dem Erlasse Zl. Č. 1350/33 z r. 1936 odd. 2. anber eröffnet, dass sie mit der Mitwirkung des Berg Dienstes mit den reichsdeutschen Rettungsdienste von Fall zu Fall bei gemeinschaftlichen Rettungseingriffen einverstanden ist. Als Vorsitzender des Vollzugsausschusses des Rettungsdienstes im Riesengebirge erteile ich daher die Genehmigung resp. die Weisung, dass die Rettungsmannschaften in aktuellen Fällen von Rettungseingriffen mit den reichsdeutschen Rettungsdienste gemeinsam vorgehen mögen.

Okresní hejtmán
Ordnungspolizeiführer
Der Bergdienstmann
Der Oberst der polnischen Gendarmerie

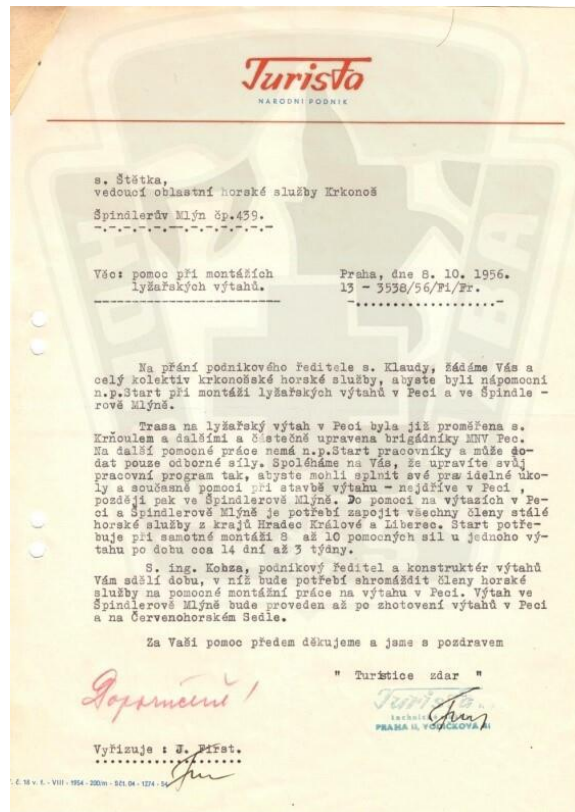
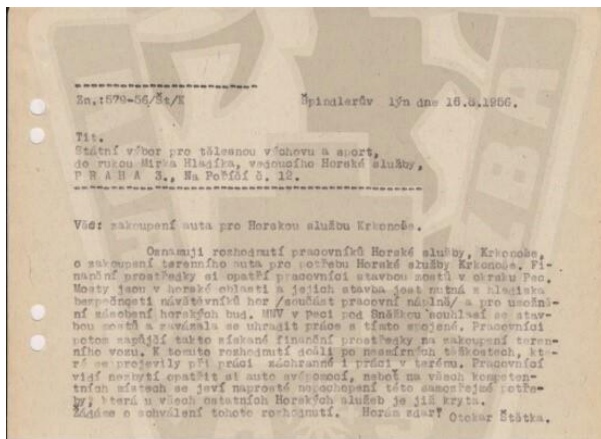
Příloha č. 4 Krkonošské muzeum ve Vrchlabí, Oznámení o ustanovení Horské záchranné služby ve Špindlerově Mlýně 1945

Příloha č. 5, Národní archiv, ustavení Horské záchranné služby na jihozápadní Šumavě ve Vimperku

Příloha č. 6 Státní okresní archiv v Trutnově, Peci pod Sněžkou, Šp. Mlýn – pomoc při budování mostků a lyžařských vleků

Příloha č. 7 náčrty nového znaku Horské služby, stránka z kroniky okrsku Horské služby Vrchlabí

